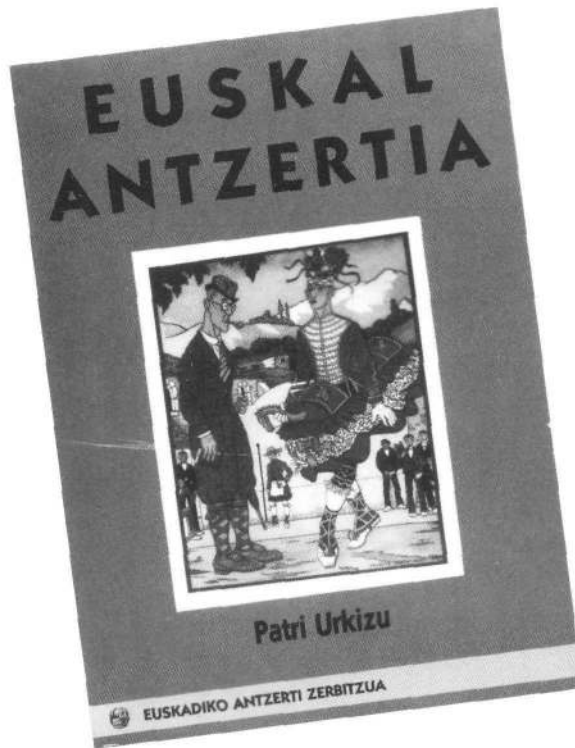

Euskal Antzerkia edo Oinarrizko liburu bat

Juan San Martín

En «Euskal Antzertia» el objetivo principal del autor ha sido la de poner al día la información ofrecida en «Euskal Teatroaren Historia» (Historia del Teatro Vasco) publicada en 1975 por el mismo autor y rebatir a los que niegan una tradición teatral vasca; fácil de utilizar, es por la información que ofrece, un texto a tener en cuenta por las gentes que trabajan en, o se interesan por el teatro.

Eusko Jaurlaritzaren Kultur Saileko Antzerti Zerbitzuak plazaraturik dator Patri Urkizuren **Euskal Antzertia** deritzan liburua. Bere hitzaurrean ajerik gabe dio egileak lehenagoko **Euskal Teatroaren Historia**-n (1975ean Agora saria irabazi zuena) oinarritzen dela oraingo hau. Egia esan, lehenago hura goitik beherako zuzenketaz osatua eta gehigarri aberastua dator. Ongi dioen bezala: «Oraingo kronika honetan saio haren zenbait hutsune eta akats betetzen eta zuzentzen, desitxurak dotoretzen eta apaintzen ahaleginak egingo ditugu, baina alde aurretik jakinik honek ere, tamalez, izango dituela bereak, eta ene indar apalen arabera ezin zela bestela izan».

Ondotik, ausart eta arrazoiz dio: «euskaldun lotien eta ezjakinen nagiak astindu eta erna daitezzen eta gure ikastetxeetako gaztetxoak ere kulturaren zati garrantzitsuenetakoa den Antzertiaz jabe daitezzen». Teatrogintzan askok uste baino tradizio handiagoa dugun uste hori oso zuzena da. Egia esan, geure kulturaren maizago murgildu beharra dugu zer dagoen edo zer ez dagoen jakiteko.

Bi parte ditu liburuak. Lehen partean alderdi teknikoak eta tradiziozko moten bereizketak datoz: antzertikideak, pastoralak, astolasterrak eta lhauterietako trajikomeriak. Bigarren Hegoaldeko teatro zaharra, an-

tzerti pizkundera eta euskal antzertia, garai eta egile bakoitzaren historia eta jokerak aztertuz. Amaitzeko, antzerkien katalogoa, itzulpenen zerrenda eta bibliografia erantsirik.

Gauzak erraz aurkitzeko bezala dator liburua, bai didaktika aldetik eta bai informaketaz erabilgarria da. Bertan ematen dituen aburuak ere ondo oinarrituak, jakinaren gainekoak direla esango nuke. Behar bada, tituluaren ugaritasuna eta kalitatea neurtzen orduan desoreka agertuko zaigu bigarrenaren kaltean. Hori ere esan beharra dago.

Dena dela, gure antzertiaren edukina hor dago, antzertiar taldeei begi-

ra. Entzulegoak ere izanen du zer esanik, baina baita ere euskal telebistak zer emanik. Antolatzea eta koordinatzea da kontua.

Kantitatea eta kalitatea gutitan daitoz elkarrekin ados. Gure antzerkiari ere hori berori gertatzen zaio. Baina liburu honetan biltzen den ugaritasun horren barnean inork uka ezinezkoa da kalitatezkoak ere badela. Gainera, publikoak, era guzietakoak eta maila guzietakoak behar ditu, jostailu erazko entretengarriak eta gogozko barnejardunetan pentsaraziko duten obra serioak. Era berean irri egitekoak eta nigar egitekoak. Gai errazak gehien-goentzat eta abangoardiazkoak literatura munduan sartua dabilenarentzat. Eta, gauzak horrela direlarik, soberazko guti izanen da gure antzerkiaren kopuruan. Bestalde, itzulpenak ere era guzietakoak ditugu aintzinako greziarregandik hasi eta Dürrenmatt eta Ionesco-ra arte.

Drama-arte eskola on baten beharra nabari da, antzerki talde egokiak lortzeko eta azaltzen zaigun edukinetik aurkezpen onak egiteko. Horrek bere ondorioz lekarke euskarazko zinemagintzarako jendea prestatzea eta ETB beraren hobekuntza. Drama-arte eskola on baten arabera dago egile sortzaile edo itzulpenetatik entzulegoari egoki aurkeztea, azpiegituraren ardatza denez.

Poliki joanaz lortu beharrezko helburuak dira eta Patri Urkizuren liburu honek asko lagundu lezake, zer, nola, non adibideak ematen dituen.

Baina, egileari zenbait ohar egingo dizkiot, garrantzi gutikoak baina bai beste hirugarren batean gogoan izan ditzan. Lehen partean, bertsolaritza adieraztean koblakaritza berezi beharra zuen, zeren lege desberdinetan murgitzen dira eta Zuberoako pastoralak bigarren honekin zer ikusi gehiago dute.

Oso ondo iduritu zait Peñafloreak kondeak Sor Luisa izenpean eman zuen **Gabon-sariak**, J. Lakarraren eritzia jarraituz, bilantziko gisako estanpa plastikotzat hartzea.

P.I. Barrutiaren antzerkiak ere argitasunezko ohar txo bat merezi du, falta diren zatiak hornitzeko. Hortaz, ikus **Egan** (1984) 3-4 zenbakiaren 161-163 orrialdeak. Baita ere, esan behar dut, aldizkari hau B.R.S.V.A.P.-en babespean 1948 elebidun sortu bazen ere (135 orrialdian dion bezala) Julio Urkixo Euskal Filologi Mintegia sortzeaz eta **Egan**-en erredazio burutza hartu, 1954tik euskara hutsean argitaratu dela.

Aldizkariak ikutzean, literatur mugimenduak horien inguruan zer ikusirik aski dutela aitortu behar, eta ez dut uste lan hori burutzeko sistematikoki begiratu dituenik, eta horien erreferentziak lanak aurkitzeko lagungarri izango ziren. Esate baterako, **Euzko-gogoa** aldizkaria aipatzen du 135.orrialdian, bertan argia ikusi zuten zenbait lan ere bai, baina besteak beste, hor argitaratu ziren Etxaideren **Amaiur** (1951), «Ibargi» izenpean Labayenek **Lurrikara** (1955) eta **Jostuna** (1957). Horrela jakinen zuen Monzonen **Lau kantari eta xori bat** (1957) egile berberaren **Zurgin zaharra**-tik hartutako zati bat baizik ez dela. Monzonen **Menditarrak** (1958) deritzana ere aldizkari berean argitaratu zen. **Karmel** aldizkariak ere lehengo urte haietan zenbait antzerki argitaratu zituen, bereziki Anastasio Albizu «Sus-traitz»-enak.

Liburu sailak ere beste horrenbeste merezi zuten, zeren non argitaratu ziren jarri gabe sartuak bai daude Zarauzko Itxaropenaren «Kulixka sorta»n emanak: N. Etxanizen **Euskal Antzerkiak** (1958) zeritzan liburuan **Gabak zekarren eguna, Maite ere... neurritz, Zotzean bizia eta Gabon zauria**. A.M. Labayen-en: **Jokua ez da errenta** (1960), **Domenjon de Andia** (1965) eta **Kalifornia... kuku!** (1969). M. Lekuonak: **Zigor** opera (1963), **Eun dukat, Ameriketako osaba** (1965). Eta Auspoa liburu sailean P. Larzabalen: **Bordatxuri** (1962), **Iru ziren** (1962), **Senperen gertatua** (1964), **Hilla esposatu** (1965) eta **Herriko bozak edo nor alkate** (1962). Horiez gainera birargitaratuak Auspoa berak: T. Alzaga, M. Soroa, Barrutia, eta Munibe. Azkenon aipamena egiten badu ere.

Aldizkariak sistematikoki ez aztertzearen ondoriozkoa da Edozein ize-nordez (behar bada A. Ibiñagabeitia zen) 1954-55ko **Euzko-gogoa**-n argitaratu zen J. Benabenteren **Gaitzetsia** ez katalogatzea, edo bibliografian ez biltzea Joseba Rezolak aldizkari hortan 1954n eman zuen «Euzkel-Antzerkiari buruz» deritzan lana sartu gabe gelditzea.

Liburuaren bosgarren kapituluan ez dakar lehenagoko liburuaren hirurogeta hamabostgarren orrialdian zekarren aipamena, K. Mitxelenak A. Azpiatzuren eritziei jarraituz, aintzina herriz-herri ohi ziren antzerkiak ematen zirela edo emango zirela esanaz. Egia da eskuarte materialik ez dugun artean hori ziurtatzea arriskutsua dela, baina aipatze soilak bederen ikerketa kezka mantentzen du, eta oraingoa lehen baino arrazoi gehia-

goz aipa zezakeen. Hor dugu gehigarrien arteko Lesakan 1566.urtean antzertu zen **La Pasi3n Trovada** zelakoa, zeina ez genuen ezagutzen E. Esparzak 1945ean ezagutarazi arte. Baina bada besterik ere, Piarres Lafittek El3mir Bourgesien **Gonzalve edo ostatu betea** itzulita argitaratzean jarri zion hitzaurre hartan zioenez, egileagan ez ezik J. Variot-en **Th3atre de Tradition populare**i lanean oinarriturik esaten bai du E. Bourges berak aitortzen zuela Euskal Herrian hiriz-hiri ibiltzen ziren antzerki talde bat ikustean oinarritu zela obra hori egiteko. Gaiz eta egituraz era beretsuan, eta horiek bazutela gazteleraz «entremeses» esan ohi diren antzerkien kutsua.

Oraindik badago zer aztertu. Horregatik, P. Urkizuren liburua ondo hornitua egonarren eta egungo hutsune nabarmen bat bete, bilketok jarraitzea eskatuko genioke egileari edo Antzerki Zerbitzuari. Lanik hoberenak ere ez dira hobetu ezinezkoak eta holako liburuak beti eskuarte behar diren horietakoak direnez gero, hobekuntzek izango dute aukera.

Ematen dituen aburuen aldetik erabat nator egilearekin, kritika funtsezkoak bai dira, eta liburuaren edukinean ez da parterik txarrena. Zoritxarrez, euskal liburuetan gutitan esan genezake holakorik. ■